

Nr 27.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536), m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 april 1951 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 201, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) Lag

om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536).

Härigenom förordnas, att 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Civilförsvaret har — — — stående verksamhet.

För olika — — — särskilda tjänstegrenar.

Konungen äger förordna, att personal tillhörande viss tjänstegren skall, då riket är i krig, vara skyldig att, i anslutning till tjänstegrenen åliggande uppgifter, utöva jämväl sådan verksamhet för rikets försvar som eljest åvilar krigsmakten. Sådan personal tillhör under krig krigsmakten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

2) L a g

om ändrad lydelse av 27 kap. 14 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 27 kap. 14 § strafflagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

27 KAP.

14 §.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig skall såsom krigsman anses, förutom den som på grund av 26 kap. 21 § eller med stöd därav givna bestämmelser är krigsman, jämväl envar annan som är tjänstgörings-skyldig vid krigsmakten, i den mån ej Konungen annorlunda förordnar. Vad som sägs om krigsman skall, då riket är i krig, äga motsvarande tillämpning å polisman vilken, utan att vara tjänstgörings-skyldig vid krigsmakten, är skyldig att deltaga i rikets försvar *ävensom* å den som har att fullgöra för bevakning av viss egendom erforderlig polisverksamhet och därvid enligt Konungens förordnande tillhör krigsmakten.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig skall såsom krigsman anses, förutom den som på grund av 26 kap. 21 § eller med stöd därav givna bestämmelser är krigsman, jämväl envar annan som är tjänstgörings-skyldig vid krigsmakten, i den mån ej Konungen annorlunda förordnar. Vad som sägs om krigsman skall, då riket är i krig, äga motsvarande tillämpning å polisman vilken, utan att vara tjänstgörings-skyldig vid krigsmakten, är skyldig att deltaga i rikets försvar, å den som har att fullgöra för bevakning av viss egendom erforderlig polisverksamhet och därvid enligt Konungens förordnande tillhör krigsmakten *ävensom å den som tillhör sådan tjänstegren inom civilförsvaret, vars personal jämlikt Konungens förordnande är skyldig att utöva verksamhet som åvilar krigsmakten.*

Den som — — — — — såsom krigsman.

Beträffande krigsfånge — — — folkrättsliga grundsatser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

¹ Se SFS 1948: 448.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehått två i anledning av densamma väckta, likalydande motioner, nr 469 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Persson, Helmer*, och nr 604 i andra kammaren av fru *Nilsson m. fl.*

I motionerna hemställas »att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts proposition nr 201».

Beträffande de i propositionen anförda skäl, för vilka redogörelse icke lämnas här nedan, får utskottet hänvisa till propositionen. I fråga om motionärernas motivering hänvisas till motionerna.

Organisationen av civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst.

De grundläggande bestämmelserna angående civilförsvaret äro upptagna i *civilförsvarlagen den 15 juli 1944 (nr 536)* och *civilförsvarskungörelsen den 14 september 1944 (nr 646)*. Civilförsvaret har enligt 1 § civilförsvarlagen till uppgift att i de hänseenden Konungen bestämmer utöva sådan verksamhet för rikets försvar som icke åvilar krigsmakten ävensom annan i samband därmed stående verksamhet. För olika slag av civilförsvarets verksamhet skola finnas särskilda tjänstegrenar.

På civilförsvaret ankommer bl. a. att tillgodose det vid krig eller krigsfara stegrade behovet av personal för ordningshållning och bevakning. Bland de särskilda tjänstegrenarna inom civilförsvaret, vilka finnas uppräknade i 3 § civilförsvarskungörelsen, ingår sålunda även ordnings- och bevakningstjänst.

Vad först angår ordningstjänsten tillkommer det under civilförsvarsberedskap civilförsvaret att ansvara för ordningen i allmänna skyddsrum och andra civilförsvarets anstalter samt att eljest handha ordningsuppgifter som ha samband med civilförsvarets verksamhet i övrigt (2 § 1 mom. civilförsvarskungörelsen). Dessa uppgifter äro till väsentlig del av samma natur som de vilka eljest tillkomma polisväsendet. Någon klar gränsdragning mellan vad som ingår i polisväsendets uppgifter och vad som ankommer på civilförsvaret har ej skett. Närmare anvisningar härom äro dock för närvarande under utarbetande inom civilförsvarsstyrelsen.

Bevakningstjänsten har till ändamål att bereda skydd mot spioneri och sabotage, vilket utgör en av civilförsvarets uppgifter (1 § a) civilförsvarskungörelsen). Omfattningen av den bevakning av anläggningar och byggnader som ankommer på det allmänna civilförsvaret bestämmas av överbefälhavaren (2 § 2 mom. civilförsvarskungörelsen). De för försvaret och folkförsörjningen särskilt betydelsefulla anläggningar m. m. vilka skola erhålla markbevakning upptagas i en särskild av överbefälhavaren fastställd markbevakningsförteckning. Bevakningsuppgifterna fördelas mellan militära förband och civilförsvaret enligt särskilda regler. Vid andra bevakningsföremål än dem som upptagas i markbevakningsförteckningen kan tillfällig bevakning anordnas. Bevakning förekommer även vid s. k. särskilt civilförsvaret, främst verkskydd (jfr 57 § civilförsvarlagen).

Rekryteringen av ordnings- och bevakningstjänstens personal sker dels bland polismän, dels bland värnpliktiga som anvisas av militära myndigheter och dels bland övriga civilförsvarspliktiga. Polismännen äro huvudsakligen hänfödda till ordningstjänsten. De skola dock tjänstgöra vid polisväsendet i den mån de ej tagas i anspråk av civilförsvaret och även under tjänstgöring i civilförsvaret bibehålla de särskilda åligganden som de ha i egenskap av polismän. De värnpliktiga, vilka erhålla uppskov med inställelse till värnpliktstjänstgöring och tagas i anspråk såsom civilförsvarspliktiga, äro alla hänfödda till bevakningstjänsten — där de dock utgöra mindre än hälften — och de övriga civilförsvarspliktiga till tjänstegrenens båda delar.

Ehuru avsikten är att personal skall uttagas särskilt för ordningstjänst och särskilt för bevakningstjänst, torde det i många fall bli nödvändigt att använda ordningshållningspersonal för tillfälliga bevakningsuppgifter och omvänt. De båda delarna av tjänstegrenen ordnings- och bevakningstjänst äro sålunda ej strängt åtskilda.

All personal inom ordnings- och bevakningstjänsten åtnjuter under civilförsvarsberedskap polismands skydd och befogenhet (87 a § civilförsvarskungörelsen).

Ställningen i krig för civilförsvarets ordnings- och bevakningspersonal enligt nuvarande ordning.

Frågan hur civilförsvarets ordnings- och bevakningspersonal skall förhålla sig gentemot fientlig krigsmakt är ej reglerad i gällande författningar utom såvitt angår den del av personalen som tillhör polisväsendet. Beträffande polisväsendets befattningshavare finnas bestämmelser i *lagen den 17 december 1943 (nr 881) om polisens ställning i krig* (prop. 1943: 347, första lagutskottets utl. 1943: 52). Det har ansetts självfallet att under krig polisen måste kunna utnyttjas så effektivt som möjligt, även om den härigenom komme att erhålla uppgifter som icke äro av rent polisiär natur. 1943 års lag har tillkommit bl. a. för att undanröja den tvekan som kunde råda, vilka medel polisen finge använda mot uniformerade fiender. Enligt 1 § i lagen är envar befattningshavare vid polisväsendet (polisman) skyldig att under krig delta i rikets försvar i den omfattning Konungen föreskriver. Polisman, som i enlighet med därom meddelade bestämmelser skall delta i rikets försvar, tillhör enligt 2 § under krig krigsmakten. Vad sålunda föreskrivits skall, enligt 4 § i lagen, såvitt Konungen därom förordnar, under krig äga motsvarande tillämpning med avseende å den som enligt 18 § lagen om polisväsendet i riket förordnats att utöva för bevakning av viss egendom erforderlig polisverksamhet. Den sistnämnda föreskriften har motiverats med att, i den mån bevakningen har avseende å viktiga anläggningar, t. ex. l amnar, kraftverk eller fabriker, vakten i fråga i själva verket har att under krig fullgöra försvarsuppgifter av militär natur (prop. 1943: 347 s. 12).

Bestämmelserna i 1943 års lag kompletteras av stadgandena i 26 kap.

21 § och 27 kap. 14 § strafflagen om innebörden i straffrättsligt hänseende av begreppet krigsman.

Tillämpningsföreskrifter till 1943 års lag om polisens ställning i krig ha upptagits i en av Kungl. Maj:t den 3 mars 1944 (nr 82) utfärdad kungörelse.

Beträffande ställningen i förhållande till fientlig krigsmakt för den i civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst ingående personal som ej tillhör polisväsendet finnas som förut anmärkts ej några författningsbestämmelser. Viss belysning av frågan kan erhållas i ett antal internationella överenskommelser rörande den folkrättsliga ställningen för en stats väpnade förband och vissa andra grupper av medborgare. Bland dessa internationella överenskommelser märkes särskilt konventionen den 18 oktober 1907 om lantkrigets lagar och bruk (fjärde Haagkonventionen) med det därvid fogade »Reglementet rörande lagar och bruk i lantkriget» (lantkrigsreglementet). Denna konvention har ratificerats av Sverige i förhållande till ett stort antal nationer. Av lantkrigsreglementet äro i detta sammanhang art. 1—3 av betydelse. Dessa artiklar ha följande lydelse:

Art. 1. Krigets lagar, rättigheter och skyldigheter ha tillämpning icke blott å hären, men även å milistrupper och avdelningar av frivilliga under förutsättning att dessa trupper och avdelningar uppfylla följande villkor:

1) att de stå under befäl av en person, som är ansvarig för sina underordnade;

2) att de bära ett bestämt och på avstånd igenkännligt utmärkande tecken;

3) att de bära sina vapen öppet; samt

4) att de vid sina operationer iakttaga krigets lagar och bruk.

I de länder, där milistrupper och avdelningar av frivilliga utgöra armén eller del därav, inbegripas de under benämningen armé.

Art. 2. Befolkningen i ett icke besatt område, vilken vid fiendens annalkande själmant griper till vapen för att bekämpa de inryckande trupperna men icke hunnit organisera sig i enlighet med bestämmelserna i art. 1, skall betraktas som krigförande, om den bär sina vapen öppet samt iakttagit krigets lagar och bruk.

Art. 3. De krigförande parternas stridskrafter kunna utgöras av stridande och icke stridande. Såväl de förra som de senare ha, om de tillfångatagas av fienden, rätt till behandling som krigsfångar.

De nu nämnda principerna ha jämväl lagts till grund för bestämmandet av de kategorier å vilka konventionen i Genève den 27 juli 1929 angående krigsfångars behandling är tillämplig.

Vid en diplomatkonferens i Genève i augusti 1949 ha framlagts förslag till vissa konventioner, bl. a. en konvention angående behandlingen av krigsfångar.

Framställning av civilförsvarsstyrelsen.

I skrivelse till Konungen den 31 juli 1948 upptog *civilförsvarsstyrelsen* frågan om ställningen i krig för personalen inom civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst. I skrivelsen framhölls att det vore avsikten att denna

personal skulle samarbeta med och i vissa hänseenden mycket nära anknyta till polis och militär. Frånvaron av bestämmelser rörande de befogenheter civilförsvarets personal i folkrättsligt hänseende ägde, när reguljära fientliga förband uppträdde, hade med hänsyn till det nämnda sambandet mellan ordningshållnings- och bevakningspersonalen å ena samt polis och militär å andra sidan redan före landstormspolisens inlemmande i civilförsvaret föranlett viss osäkerhet angående civilförsvarspersonalens befogenheter. Efter omorganisationen vore osäkerheten ännu större. Enligt styrelsens mening borde frågan lösas genom uttryckliga bestämmelser. Två huvudalternativ syntes härvid komma i fråga, nämligen att antingen likställa all personal som hade polisiära uppgifter inom civilförsvaret med polisen (alt. 1) eller att utan inskränkning föreskriva att personalen icke hade rätt att ingripa mot uniformerade fientliga soldater och förband (alt. 2). Även några andra lösningar vore tänkbara, nämligen att likställa allenast bevakningspersonalen med polisen (alt. 3) samt slutligen att i detta avseende inskränka sig till den militärt utrustade och beväpnade landstormspolisens (motsvarande) (alt. 4).

Efter att ha vägt skälen för och emot de olika alternativen mot varandra hemställde styrelsen i sin framställning, att Kungl. Maj:t måtte föranställa därom, att all personal inom civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst gäves sådan ställning, att den kunde ingripa mot uniformerade fiender, eller att sådan ställning i vart fall bereddes civilförsvarets bevakningspersonal.

Över civilförsvarsstyrelsens ifrågavarande framställning avgåvos efter remiss yttranden av vissa myndigheter och sammanslutningar. I yttrandena framkommo inga väsentliga erinringar mot framställningen, och flertalet remissinstanser anslöto sig till det av civilförsvarsstyrelsen förordade alt. 1. Det underströks dock på flera håll att en nödvändig förutsättning för genomförande av detta alternativ vore att ordnings- och bevakningspersonalen erhöille kännemärken som tydligt skilde den från annan civilförsvarspersonal.

Justitiedepartementets promemoria.

På grundval av civilförsvarsstyrelsens framställning och de däröver avgivna yttrandena har sedermera inom justitiedepartementet upprättats en promemoria med förslag till bestämmelser angående ställningen i krig för personal tillhörande civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst.

Vid promemorian funnos fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt till lag om ändrad lydelse av 27 kap. 14 § strafflagen.

Yttranden över promemorian.

Över promemorian med därvid fogade lagförslag ha efter remiss avgivits yttranden från åtskilliga myndigheter. En översiktlig redogörelse för innehållet i de inkomna yttrandena har lämnats å s. 14 och 15 i propositionen, vartill utskottet hänvisar.

Departementschefen.

Vid remiss till lagrådet av inom justitiedepartementet upprättade lagförslag i ämnet anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, bl. a. följande.

Civiltjänstvärdet har enligt 1 § civiltjänstvärdslagen till uppgift att verka för rikets försvar samt att utöva annan i samband därmed stående verksamhet. För att organisationen skall kunna anpassas efter krigföringens utveckling har i civiltjänstvärdslagen en närmare bestämning av dess uppgifter icke skett i annan mån än att det angivits att det skall vara fråga om verksamhet som icke åvilar krigsmakten. Verksamheten skall således ej ha militär karaktär. Stridshandlingar mot fientliga soldater skola principiellt ej ankomma på civiltjänstvärdet. Det kan emellertid ifrågasättas, om det icke under vissa omständigheter är befogat att göra undantag från denna grundsats.

Inom civiltjänstvärdet finns, som framgår av den lämnade redogörelsen, en särskild tjänstegren, benämnd ordnings- och bevakningstjänst, för ordningshållning bl. a. i allmänna skyddsrum (ordningstjänst) och för förhindrande av spioneri och sabotage mot krigsviktiga anläggningar (bevakningstjänst). För att de uppgifter som ankomma på denna tjänstegren skola kunna fullgöras med erforderlig effektivitet bör dess personal tydligen äga ingripa mot misstänkta och mot sådana som störa ordningen, vare sig dessa tillhöra den egna befolkningen eller fienden och oavsett om de uppträda i uniform eller ej. Givetvis kan det ej ifrågakomma att använda någon del av civiltjänstvärdspersonalen för stridsåtgärder mot större fientliga styrkor; härför saknar den väsentligen såväl utbildning som beväpning, och det skulle, som framgår av det sagda, vara alltför främmande för dess egentliga uppgift. Däremot skulle den kunna tänkas göra en insats för oskadliggörande av enstaka fientliga soldater, t. ex. sådana som landsättas från luften för att förstöra någon krigsviktig anläggning. Ur ren effektivitetssynpunkt skulle det tydligen vara högst otillfredsställande om den bevakande civiltjänstvärdspersonalens rätt att ingripa mot dylika sabotörer skulle vara beroende av om dessa äro uniformerade eller ej. Man har att räkna med att i dylika situationer svensk militär trupp ej finns inom räckhåll och att den civiltjänstvärdet tillhörande ordnings- och bevakningspersonalen utgör den enda styrka som skulle kunna sättas in mot fienden. Emellertid är det otvivelaktigt så att personal, som ej tillhör krigsmakten, enligt folkrätten är förhindrad att med stridsåtgärder ingripa mot uniformerade fientliga soldater.

I promemorian har föreslagits, att man skall giva den personal som tillhör civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst en ställning som överensstämmer med den som tillkommer polisen. Personalen skall under krig bibehålla sina civila uppgifter men skall därjämte kunna vid kritiska tillfällen tagas i anspråk för försvarsåtgärder av militär natur. Den skall därvid anses tillhöra krigsmakten.

För att jämställa polisen och den nu ifrågavarande civilförsvarspersonalen på denna punkt tala tydligen starka skäl. Sålunda komma de båda personalgrupperna att under civilförvarsberedskap i stor utsträckning användas för likartade uppgifter och ofta tjänstgöra tillsammans. De böra då också ha samma möjligheter att ingripa i och för fullgörande av sina uppgifter.

Den i promemorian föreslagna lösningen har i huvudsak vunnit anslutning i remissyttrandena. Civilförvarsstyrelsen har dock ifrågasatt, om icke syftet med den föreslagna lagstiftningen kunde uppnås utan att civilförsvarets ordnings- och bevakningspersonal hänfördes till krigsmakten. I detta sammanhang har styrelsen framfört tanken att civilförsvaret borde befrias från uppgifter som förutsätta beväpnade och stridande personalkategorier. Genom en sådan reform skulle civilförsvaret få karaktären av en rent humanitär organisation, och man skulle utesluta risken för att icke stridande civilförsvarspersonal av fienden behandlades såsom militär personal. Även överståthållarämbetet har fäst uppmärksamheten på den oegentlighet som ligger däri, att civilförsvarspersonal anses tillhöra krigsmakten. Det har vidare påtalats att de föreslagna bestämmelserna innebure att icke värnpliktiga personer med stöd av civilförvarslagen skulle kunna åläggas stridsuppgifter.

Civilförvarsorganisationen erhöi sin nuvarande utformning, enligt vilken en särskild tjänstegren finnes för ordningshållning och bevakning, genom statsmakternas beslut år 1948. Någon anledning torde icke föreligga att nu upptaga frågan om en ändring häri. Om man alltså har att utgå från de bestående organisatoriska förhållandena, torde det för ernående av ett sakligt tillfredsställande resultat icke vara möjligt att anvisa någon annan lösning av den nu föreliggande särskilda frågan än den i promemorian föreslagna. För avvärjande av angrepp från en fiende måste i det gemensamma och totala försvarets intresse användas den personal som finnes tillgänglig och som med hänsyn till beväpning m. m. kan användas för uppgiften. Man måste som nämnts räkna med att i vissa situationer personal tillhörande civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst kommer att vara den enda som är disponibel. Den bör då också kunna användas för uppgiften. Det ankommer emellertid på statsmakterna att tillse att denna personal erhåller den rättsliga ställning att den kan ingripa också mot fientliga uniformerade soldater utan att behöva riskera att bli behandlad som franktirörer. Detta kan icke ske på annat sätt än genom en föreskrift att personalen i sådant läge, att ingripande kan ifrågakomma, d. v. s. i krig, tillhör krigsmakten och genom att den förses med uniform eller annat tillräckligt tydligt kännetecken. Givetvis åligger det dessutom personalen att vid fullgörande av militära uppgifter iakttaga krigets lagar och bruk.

Invändningen att den föreslagna lösningen innebär att icke värnpliktiga personer därigenom skulle kunna åläggas stridsuppgifter torde icke i och för sig kunna vara avgörande. Det må erinras att man redan, genom 1943 års lagstiftning, åstadkommit en motsvarande skyldighet för polispersonal oavsett dennas värnpliktsförhållanden.

Det har, bl. a. av civilförsvarsstyrelsen i dess framställning från år 1948, alternativt ifrågasatts att göra skillnad mellan olika grupper av personalen inom ordnings- och bevakningstjänsten. Den personal som närmast kan behöva användas för stridsuppgifter är den som tillhör bevakningstjänsten, vilken har till uppgift att förhindra spioneri och sabotage mot krigsviktiga anläggningar. Ordningshållningen är väl i allmänhet ej en sådan uppgift som nödvändigtvis behöver kombineras med militära stridsuppgifter. Då de båda uppgifterna inom tjänstegrenen emellertid ej kunna hållas strängt åtskilda, skulle det medföra påtagliga olägenheter att här begränsa sig till viss del av tjänstegrenens personal. I överensstämmelse med vad i promemorian föreslagits torde därför böra genomföras en enhetlig regel för all till civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst hörande personal.

I promemorian har föreslagits att det föreliggande spørsmålet lagtekniskt skulle lösas genom att såsom ett tredje stycke i 1 § civilförsvarslagen införa ett stadgande av innehåll att Konungen äger bestämma att personal tillhörande viss tjänstegren skall, då riket är i krig, vara skyldig att under särskilda förhållanden, i anslutning till tjänstegrenen åliggande uppgifter, utöva jämväl sådan verksamhet för rikets försvar som eljest åvilar krigsmakten. Det förutsattes att förordnande om tillämpning av det sagda å tjänstegrenen ordnings- och bevakningstjänst skall meddelas i civilförsvarkungörelsen. Den personal som ingår i dylik tjänstegren skall enligt förslaget tillhöra krigsmakten. Förslaget upptager även en komplettering av 27 kap. 14 § strafflagen, varigenom sagda personal under krig i straffrättsligt hänseende jämställs med krigsman. En lagstiftning av denna innebörd torde böra genomföras.

Övriga spørsmål torde kunna lösas i administrativ ordning. Detta gäller bl. a. frågan om uniformering. I flertalet yttranden har givits uttryck åt den uppfattningen att det ej är till fyllest med emblem eller liknande kännetecken — vilket i och för sig skulle vara tillräckligt ur folkrättslig synpunkt — utan att en fullständig uniformering av armé- eller polismodell är påkallad. Det synes också mig som om en fullständig uniformering av den berörda personalen bör genomföras så snart utrustningsläget medger detta.

Det är självklart att, såsom jämväl understrukits i promemorian, vid uttagande av personal bör uppmärksammas att den uppfyller de anspråk som måste ställas med avseende å kropps-konstitution m. m. Denna grund-sats har redan kommit till uttryck i stadgandet om civilförsvarsplikt i 11 § civilförsvarslagen, i det civilförsvarsplikten innefattar skyldighet att fullgöra sådan tjänstgöring i civilförsvaret som kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva. I den mån närmare bestämmelser härom finnas erfordrer-

liga med hänsyn till ordnings- och bevakningspersonalens skyldighet att i viss utsträckning deltaga i stridshandling kunna de meddelas i administrativ ordning.

I samma ordning torde få meddelas bestämmelser om samordning vid särskilda tillfällen med militära förband. Jag vill nämna att inom inrikesdepartementet för närvarande pågår en översyn av de bestämmelser som reglera polisens ställning i krig. Det är avsikten att i samband härmed även upptaga frågan om närmare föreskrifter rörande uppgifterna för civilförsvarets ordnings- och bevakningspersonal beträffande fientlig trupp.

Jag vill således förorda att i civilförsvarslagen och strafflagen genomföras de ändringar som föreslagits i promemorian.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 juli 1951.

Lagrådet.

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Ytterligare framställning av civilförsvarsstyrelsen.

Slutligen må här tilläggas, att civilförsvarsstyrelsen i en den 9 mars 1951 dagtecknad framställning till Kungl. Maj:t hemställt om förslag till sådan lagstiftning att civilförsvarets nuvarande uppgifter i fråga om att bereda skydd mot spioneri och sabotage samt att upprätthålla ordning och ombesörja bevakning, med undantag av ordningshållningen i skyddsrum och andra civilförsvarets anstalter, måtte överföras på polismyndigheten. Styrelsen har därvid anfört, att så länge en central statlig polismyndighet saknades, de här avsedda uppgifterna torde kunna läggas på statspolisintendenten. Denne har, såsom slutligen angives i framställningen, efter samråd i ärendet förklarat sig vara av den meningen, att ansvaret för allmän ordning och säkerhet i krig samt civilförsvarets nuvarande bevakningsuppgifter i princip borde helt ankomma på polismyndigheten men att uppgifternas överförande på polismyndigheten icke borde ske så länge en central polismyndighet saknades.

Utskottet.

De genom förevarande proposition framlagda lagförslagen avse att möjliggöra att personal tillhörande civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst vid vissa tillfällen tagas i anspråk för försvarsåtgärder av militär natur. Det har därvid framstått som angeläget att bereda sådan ställning åt denna personal, att den vid företagande av stridshandlingar kommer i åtnjutande av samma folkrättsliga förmåner som gälla för annan stridande personal. Med hänsyn härtill har föreslagits att ifrågavarande personal under krig skall tillhöra krigsmakten. Vidare har upptagits en bestämmelse av innehåll att den som tillhör sagda personal under krig i straffrättsligt hänseende jämställs med krigsman.

Civildförsvarets verksamhet har för närvarande ej militär karaktär. Emellertid kunna sådana situationer uppstå att personal tillhörande civildförsvarets ordnings- och bevakningstjänst för att effektivt kunna lösa sina uppgifter måste ingripa mot uniformerade fiender. Sålunda kan det vara angeläget att sagda personal bekämpar enstaka fientliga soldater som luftlandsatts för att förstöra någon krigsviktig anläggning. Det torde emellertid, såsom departementschefen anført, förhålla sig så att personal, som icke tillhör krigsmakten, enligt folkrätten är förhindrad att vidtaga stridshandlingar mot uniformerade fiender.

Såsom departementschefen vidare uttalat kommer såväl personal tillhörande civildförsvarets ordnings- och bevakningstjänst som polisväsendets personal att under civildförvarsberedskap i stor utsträckning användas för likartade uppgifter och ofta tjänstgöra tillsammans. De böra då också ha samma möjligheter att ingripa för att kunna fullgöra sina uppgifter.

Frågan hur polisväsendets personal skall förhålla sig gentemot fientlig krigsmakt har redan tidigare reglerats. Enligt lagen den 17 december 1943 om polisens ställning i krig är envar polisman skyldig att under krig delta i rikets försvar i den omfattning Konungen föreskriver, och polisman, som i enlighet med därom meddelade bestämmelser skall delta i rikets försvar, tillhör under krig krigsmakten.

Även utskottet har funnit angeläget att spørsmålet om ifrågavarande personals ställning under krig nu vinner sin lösning.

Civildförvarsstyrelsen har yppat vissa betänkligheter mot att hänföra viss del av civildförsvarets personal till krigsmakten. Styrelsen har ifrågasatt om icke civildförsvaret borde befrias från uppgifter, som förutsatte beväpnade och stridande personalkategorier. Härigenom skulle civildförsvaret kunna framstå som en rent humanitär organisation och risken för att icke stridande personal utsattes för samma behandling som personal med militära uppgifter skulle uteslutas. Överståthållarämbetet har påpekat, att de föreslagna bestämmelserna innebure, att icke värnpliktig personal med stöd av civildförvarslagen kunde åläggas stridsuppgifter.

Motionärerna ha till stöd för sitt yrkande om avslag i huvudsak tagit fasta på dessa av civildförvarsstyrelsen och överståthållarämbetet framförda synpunkter.

I likhet med departementschefen finner utskottet att det, så länge civildförsvaret bibehåller sina nuvarande uppgifter med avseende på ordningshållning och bevakning, icke torde vara möjligt att finna någon annan lösning av frågan än den nu föreslagna. Vad beträffar överståthållarämbetets påpekande må erinras om att motsvarande skyldighet redan ålagts polispersonal oavsett dennas värnpliktsförhållanden. Härtill kommer att de militära uppgifter, som kunna komma att åvila civildförsvarets ordnings- och bevakningspersonal endast förekomma i speciella fall och i anslutning till dess ordinarie verksamhet.

Såsom av propositionen framgår avses allenast att meddela förordnande jämlikt 1 § sista stycket civildförvarslagen i dess lydelse enligt förslaget

beträffande personal tillhörande civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst, ehuru av lagtekniska skäl angivits att sådant förordnande skall kunna meddelas beträffande personal, tillhörande *viss* tjänstegren.

Slutligen förutsätter utskottet såsom självklart att sådana civilförsvarspliktiga, på vilka bestämmelserna i lagen den 26 mars 1943 om vapenfria värnpliktiga äro tillämpliga eller skulle varit tillämpliga om de varit värnpliktiga, icke uttagas till tjänstgöring i civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, får alltså hemställa,

att riksdagen med avslag å motionerna I: 469 och II: 604 måtte bifalla förevarande proposition, nr 201.

Stockholm den 26 april 1951.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Olofsson, Cassel, Lindblom, Ivar Nilzon, fru Lindström, herrar Lindgren, Fritiof Karlsson och John Wiktor Jonsson; samt

från andra kammaren: herrar Rylander, Johansson i Norrfors, Lindberg, Landgren, Skoglund i Umeå, fru Gärde Widemar, herr Ekström och fru Hellström.